

Ραντουάν Νασσάρ «Ένα ποτήρι οργή»,
μετάφραση: Αθηνά Ψυλλιά, εκδόσεις Πατάκη, 2023

Ένα σύγχρονο κλασικό κείμενο από τη Βραζιλία

Το μυθιστόρημα «Ένα ποτήρι οργή» κυκλοφορεί στα ελληνικά σαράντα πέντε χρόνια μετά την πρώτη του κυκλοφορία στη Βραζιλία όπου ήδη θεωρείται ένα σύγχρονο κλασικό κείμενο. Ο συγγραφέας του, αν και αποσύρθηκε από το συγγραφικό του έργο, απολαμβάνει ακόμη μεγάλης εκτίμησης όχι μόνον στη χώρα του και σε όσες άλλες έχει μεταφραστεί. Πρόκειται για ένα σύντομο, πυκνό, βίαιο, βιβλίο γεμάτο ενέργεια και σαδομαζοχιστικό ερωτισμό.

Η πλοκή είναι ελάχιστη. Σε ένα κτήμα στην επαρχία της Βραζιλίας, ζει απομονωμένος ένας μεσήλικας καλλιεργητής μαζί τον σκύλο του και ένα ζευγάρι ντόπιων βοηθών. Ένα πρωινό καταφτάνει μια νεαρή φίλη του από την πόλη, παίρνουν πρωινό και κάνουν έρωτα. Η ερωτική τους συνείρεση είναι μια μάχη κυριαρχίας και υποταγής τόσο σε σωματικό όσο και σε διανοητικό επίπεδο. Αυτός είναι ένας εμμονικός φαλλοκράτης που περιγράφει τον οργανισμό του σαν μια γεωμετρία πάθους, σαν μια τελετουργία που την καθοδηγεί, ο ίδιος, θεός του έρωτα και της χυδαιολογίας.

Ποιο όμως στοιχείο πυροδοτεί μια τέτοια έκρηξη και οργή; Φαινομενικά είναι μια τρύπα στον φράχτη που κάνουν τα μυρμήγκια, κι αυτός την εντοπίζει την ώρα του πρωινού. Ρίχνει δηλητήριο, πατάει με δύναμη το έδαφος, προσπαθεί να συνθλίψει τα έντομα. Εκείνη τον κατηγορεί ότι νοιάζεται περισσότερο για τα ζώα και τα φυτά. Αυτός πάλι αισθάνεται ότι τα μυρμήγκια έχουν κατακλύσει το σώμα του, έχουν περάσει μέσα στο σώμα του απ' όποια σωματική διόδο βρήκαν ανοιχτή.

Λίγο πριν εκείνη μπει στο αυτοκίνητο για να φύγει ξεσπάει ο μεγάλος καβγάς. Άραγε είναι μια συσσωρευμένη οργή ή μήπως ένα επαναλαμβανόμενο παιχνίδι; Εκείνη τον κατηγορεί ότι μεταμορφώνεται σε φασίστα, τον προκαλεί με κυνισμό απαξιώνοντας τον ανδρισμό του. Αυτός φοβάται ότι τον ευνουχίζει η πεισματική της εμμονή, οι αλληλοκατηγορίες όμως τους ερεθίζουν. Εκείνη μια μικροαστή μαρξίστρια, αυτός ένας αποτραβηγμένος σκεπτικιστής που διάλεξε την εξορία. Την

κατηγορεί ότι υποστηρίζει έναν εξουσιαζόμενο λαό σαν τραβεστί, επιρρεπή στον λαϊκισμό και στον δογματισμό, και εδώ μπορούμε να αναλογιστούμε το πολιτικό πλαίσιο που γράφτηκε το κείμενο: τη χούντα στη Βραζιλία, στα τέλη της δεκαετίας του '70.

Η κοπέλα, συνεχίζοντας, αμφισβητεί τη δήθεν εξορία του που δεν είναι καν για οικολογικούς λόγους αλλά κρύβει μια έπαρση και ανθρωποφοβία, έναν φόβο απέναντι στη γυναίκα που είναι η ίδια, τον αποκαλεί φασίστα, «το αγοράκι μας», συνεχίζει κοροϊδεύοντας τον «αδελφή». Τον χτυπάει όπου πονάει, εκείνος της επιστρέφει τον τραβεστισμό της ιδεολογίας της, «ολόδιδια η κυβέρνηση, ο καταπιεστής που εκείνη ακούραστα πολεμούσε...»

Άραγε στο βιβλίο αυτό αντικατοπτρίζεται και η στάση που κράτησε ο συγγραφέας Ραντουάν Νασσάρ στη ζωή του; Γιατί, μετά την έκδοσή του, το 1978, που ήταν το δεύτερο βιβλίο του, σταμάτησε να γράφει και το 1984 αποτραβήχτηκε σε μια μεγάλη φάρμα. Τριάντα χρόνια μετά, δώρισε τη γη του στο Πανεπιστήμιο του Σάο Κάρολος, με την προϋπόθεση ότι θα χτίσουν μια επιπλέον πανεπιστημιούπολη για να παρέχουν καλύτερη πρόσβαση στις αγροτικές κοινότητες.

Το ενδιαφέρον του Νασσάρ για τη γεωργία ανάγεται στην παιδική του ηλικία. Οι χριστιανοί γονείς του μετανάστευσαν από τον Λίβανο στη Βραζιλία τη δεκαετία του '20 και εγκαταστάθηκαν στο Πιντοράμα, μια μικρή αγροτική πόλη στην πολιτεία του Σάο Πάολο. Όταν ο Νασσάρ ήταν δεκαέξι μετακόμισε στο Σάο Πάολο, την πρωτεύουσα, όπου σπούδασε γλώσσα και νομικά και συνέχισε με φιλοσοφία στο Πανεπιστήμιο του Σάο Πάολο.

Πάντως, ως συγγραφέας, ο Νασσάρ -σήμερα 87 ετών- κράτησε τον λόγο του και δεν ξανάγραψε. Ωστόσο άφησε αυτό το οργισμένο, μοντερνιστικό έργο πάνω στην αντιπαλότητα των δύο φύλων και των κοινωνικών ανισοτήτων. Και όπως είπε ο ίδιος σε μια συνέντευξη: «Νομίζω ότι μία από τις προϋποθέσεις της υποτιθέμενης ελευθερίας μας είναι να έχουμε φιλικές σχέσεις με τον διάβολο. Δεν μπορούσα να φανταστώ να τον αφήσω έξω όταν έγραφα».